

Alojz Volavšek

Kako smo se nekoč prevažali

Električno kolo, električni avto, križarka, hitri vlaki, taksi, letalo ... Danes se lahko s prevoznim sredstvom odpelješ izpred hišnega praga na drug konec sveta. Le v nekaj urah si že lahko na drugi celini in potovanja so dostopna večini ljudi. Pred osemindesetimi leti pa je bilo v Virštanju, mojem rojstnem kraju, čisto drugače ...

Kamorkoli smo potovali, smo morali iti peš. V šolo, k maši, na obiske ... Ne samo da smo hodili peš, hodili smo tudi bos. Ker smo bili zelo revni in je bilo pri naši hiši šest otrok, ni imel vsak svojega para čevljev. Spominjam se, da smo imeli v šoli pouk izmenično. Brat Ivan je imel šolo dopoldne, jaz pa popoldne. Ko je bila zima, sva se srečala na poti v šolo in tam sem jaz prevzel njegove čevlje, da sem vsaj v šolo prišel obut, on pa je pot domov nadaljeval bos. Bali smo se, da bi učiteljica klicala starše v šolo, da mi vendar priskrbijo čevlje. Peš smo prehodili tudi daljše razdalje. Vsako leto smo šli na praznik Marijinega vnebovzeta na romanje na Svete gore nad Bistrico ob Sotli. V eno smer smo hodili približno štiri ure. K maši so prišle tudi cele skupine ljudi iz Hrvaške. Ker smo imeli za sabo dolgo pot, smo bili na Svetih gorah kar pri dveh mašah, saj se samo za eno ne bi splačalo hoditi tako daleč. S seboj smo vedno nesli tudi cekar in košaro z dobrotami. Po maši smo na jasi pod gozdom razgrnili odejo in nanjo zložili kruh, meso in kifeljčke. Tako dobre malice nisem v življenju nikoli več jedel.

Do naše hiše je vodil kolovoz, do nekaterih hiš pa še niti kolovoza ni bilo. Utrjena makadamska cesta je vozila le do Sel, kraja, ki je bil kakšnih pet kilometrov oddaljen od Virštanja. Star sem bil devet let in oče je bil takrat že hudo bolan. Mama mi je umrla že pred petimi leti. »K zdravniku ga bomo morali peljati,« je rekel moj brat Francelj, ki je bil štiri leta starejši od mene, in se je bolje zavedal atovega slabega zdravstvenega stanja. Odšla sva k sosеду Čepinu in ga prosila, če bi lahko s konjem odpeljal ata k zdravniku. Sosed je takoj priskočil na pomoč in se k nam res pripeljal s konjem in vozom. Na vozu je imel *aranko*. Na Kozjanskem pravimo *aranka* veliki dolgi leseni banji, v kateri smo na kolinah prašiča polili s kropom in ga z verigami očistili ščetin. V *aranki* je bila slama. Očeta smo položili vanjo in ga s konjem odpeljali v Podčetrtek k zdravniku. Očetu je moralo biti neudobno, saj je voz poskakoval po kolovozu, se včasih sunkovito ustavil ali pa je konj preveč silovito potegnil. Kljub temu se ni nič pritoževal. Na pregledu mu zdravnik kaj dosti ni mogel več pomagati. Dal mu je nekaj zdravil in sosed ga je zopet odpeljal domov.

Ko sem bil v 5. razredu, smo šli s šolo na izlet v Opatijo. To je bilo prav posebno doživetje. Ne spomnim se dobro, ampak mislim, da smo na vlak vstopili v Stranju. Na vlaku smo lahko odpirali okna, vendar nam je učiteljica Mimica zabičala, da ne smemo gledati v smeri vožnje. Tako smo bili vznemirjeni, da nas je učiteljica komaj mirila. Zvok vlaka je bil zelo hrupen. Vlak je poganjal premog in včasih je ven metalo celo žlindro in pepel. Učiteljica se je bala, da ne bi komu to padlo v oči. Na ovinkih je v vagone prišlo veliko dima. Na vlakih so bile lesene klopi in gledali smo drug proti drugemu, na vrhu pa je bil prostor za kovčke. Ko smo prispeli v Opatijo, mi je še posebej ostalo v spominu to, da ni mogla učiteljica za nas nikjer dobiti ne soka ne vode, mi pa smo bili zelo žejni. Učiteljici smo se smilili in ni ji preostalo drugega, kot da je v

nekam majhnem bifeju kupila tri piva. Vsak je lahko srknil le dva požirka piva. Sama je rekla, da ve, da tega ne bi smela narediti, ampak drugega možnosti ni imela. Še danes čutim v ustih ta okus po pivu. Dan še zdaleč ni bil končan, saj nas je čakala še vožnja z ladjo. Upam si trditi, da je bila to za vse nas prva vožnja z ladjo. Z ladjo smo se peljali iz Opatije v Reko. Mojim sošolcem je bilo slabo in nekateri so bruhalo kar v vodo. Učiteljica nas je že prej opozorila, da veliko ljudi na ladjah bruha. Potem smo v Reki zopet vstopili na vlak in se pripeljali domov.

Še eno večje potovanje sem doživel, ko sva se z botrom Vinkom Drobničem, pri katerem sem živel po smrti obeh svojih staršev, odpravila v Zagreb. Boter je bil zelo napreden kmet in njegova beseda je v Virštanju veliko veljala. Vsako leto je hodil na Zagrebški velesejem. Bil sem izredno počaščen, da me je vzel s sabo, čeprav me je bilo že tri dni prej strah tega potovanja. Od doma sva šla peš. Jaz sem moral nositi velik botrov nahrbtnik, ki je imel zelo dolge ruče, zato mi je nahrbtnik segal do kolen. Boter je hodil pred mano pokončno kot pravi gospod, jaz pa sem sključeno hodil za njim. Najprej sva šla peš do Golobinjeka. Tam sva počakala na avtobus, ki je le dvakrat na dan prispel v naš kraj - zjutraj je peljal v Celje, zvečer pa se je vračal iz Celja. V Celju sva vstopila na vlak in se peljala do Zagreba. Dva dni sva si ogledovala sejem, prespala pa sva pri botrovem daljnem sorodniku, Zvonku Strašku. Ta je imel sina Zvonka, ki je bil približno istih let kot jaz. Zelo dobro se je znašel v mestu, saj je že celo življenje živel tam. Meni je bilo vse novo – množice ljudi, ko so hodile sem ter tja, avtomobili, kolesa, motorji in prvič v življenju sem se peljal s tramvajem. Z Zvonkom sva prišla do postaje s tramvajem. »Ko bo speljal, kar skoči gor in se dobro drži, ko pa bo ustavil na naslednji postaji, skočiva dol,« mi je naročil Zvonko. »A ni potrebno nič plačati?« me je zanimalo. »Je, ampak midva ne bova,« je še rekel. Bilo me je zelo strah, ker nisva plačala vozovnice, ampak kaj pa naj bi naredil? Ostal sam sredi Zagreba? Seveda mu nisem upal povedati, da me je strah in na tak način sva se dva dni prevažala po Zagrebu. Oče je dal Zvonku denar in šla sva na sladoled, na tortice v slaščičarno, peljal me je pred njegovo šolo, kjer so otroci na igrišču igrali nogomet. Zvonko me je predstavil, da sem njegov prijatelj iz Slovenije. Vsi otroci so stopili k meni in me spraševali, od kod sem. Vsem sem povedal, da sem iz Virštanj. Ne vem, če je kdo od otrok vedel, kje je Virštanj, jaz pa sem bil izredno ponosen, da sem bil deležen takšne pozornosti.

Velik dogodek za naš kraj je bil, ko je v Podčetrtek prvič pripeljal vlak. To je bilo leta 1958. Na železniški postaji se je kar trlo ljudi. S pričakovanjem smo zrl v daljavo in še preden smo sploh zagledali vlak, smo že slišali njegovo sopihanje. Ko se je vlak ustavil, sem z začudenjem, občudovanjem in spoštovanjem zrl v to ogromno črno gmoto. Vlak je bil spredaj bogato okrašen z rožami. Sprva so ljudje govorili, da se bo na njem v Podčetrtek pripeljal tudi Tito, potem pa je bila na vlaku le njegova slika. Še vedno slišim v ušesih besede govornika Renierja: »In zapihal je vlak skozi mrak ... Vendar ni zapihal skozi mrak, temveč skozi tisočletje«. Njegove besede so odmevale po celi dolini. Po govoru je bila veselica in igrala je godba na pihala.

Danes se otroci naučijo voziti kolo že pri petih, šestih letih, jaz pa sem se ga naučil voziti zelo pozno – pri štirinajstih. Pri naši hiši ni bilo nobenega kolesa. Na Selah je bil daljši del lepe makadamske ceste in na tej cesti smo se dobili z vrstniki iz kraja. Samo eden je imel zelo veliko kolo. Kolo je bilo tako veliko, da nisem mogel dati noge preko *štange*, ampak sem stal kar ob strani in se tako učil voziti kolo. Velikokrat sem padel, vendar sem bil tudi trmast in se čez nekaj časa le naučil voziti kolo.

Ko sem bil star štirinajst let, se je nekega dne k botru pripeljal sosed Vilko. Imel je težek motor, Pucha. Vprašal je, če bi se šel kdo peljati z njim. Ni mi bilo potrebno dvakrat reči; že sem sedel za njim na motorju. Peljala sva se do Golobinjeka. Motor je šel tako hitro, da sem do Golobinjeka le dvakrat vdihnil, tako me je bilo strah. Utripanje srca sem čutil po celem telesu. Danes si mislim, da sva se verjetno peljala še manj kot 50 km/h, meni pa se je takrat to zdela strašna hitrost.

Ne vem, če bo še kakšna generacija za mano na področju prevažanja doživela tako velike spremembe, kot sem jih jaz. Čeprav nismo imeli svojih prevoznih sredstev in sem marsikaj videl oziroma doživel mnogo kasneje, kot otroci to doživijo danes, sem ob tem, da sem se naučil voziti kolo ali da sem se smel peljati z motorjem, vlakom ali avtobusom, čutil v sebi globoko zadovoljstvo, česar pa danes pri izobilju vsega mnogi več ne čutijo in se ničemu več ne čudijo.